

Zahraníční obchod se zbožím dle technologické náročnosti

Metodika

1. Zahraníční obchod se zbožím¹

Statistika zahraničního obchodu se zbožím (ZOsz) vypovídá o vývozní a dovozní výkonnosti české ekonomiky. Sleduje skutečný obchod se zbožím realizovaný mezi českými a zahraničními subjekty, tedy obchod, při němž dochází ke změně vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty. Díky tomu vypovídá o bilanci zahraničního obchodu české ekonomiky lépe, než statistika pohybu zboží přes hranice.

Ve statistice pohybu zboží přes hranice se definice vývozu a dovozu opírá o moment překročení hranice státu, zatímco definice zahraničního obchodu se zbožím (i v národních účtech a platební bilanci) **vychází z principu změny vlastnictví mezi rezidentem a nerezidentem, bez ohledu na pohyb zboží.**

Zahraníční obchod se zbožím chápe

- dovoz zboží jako změnu vlastnictví od nerezidenta k rezidentovi.
- vývoz zboží jako změnu vlastnictví od rezidenta k nerezidentovi.

Do okamžiku vstupu ČR do EU bylo možné přechod zboží přes hranice chápat jako aproximaci změny vlastnictví mezi rezidentem a nerezidentem (pohyb zboží do České republiky tzn. nákup zboží rezidentem od nerezidenta bylo možno považovat za dovoz zboží, a obdobně pohyb zboží z České republiky tzn. prodej zboží rezidentem nerezidentovi bylo možno považovat za vývoz zboží). Po vstupu ČR na jednotný trh EU v režimu sběru dat o pohybech zboží přes hranice ovšem tato aproximace již není možná, protože stále více zboží zůstává ve vlastnictví dovozce/vývozce (nerezidenta) i po překročení hranice státu. K samotnému nákupu či prodeji (tedy změně vlastnictví) může dojít až po překročení hranic (prodej zboží nerezidenta rezidentovi na území ČR - dovoz) nebo ještě před jejich překročením (nákup zboží nerezidenta od rezidenta na území ČR - vývoz).

O transakcích mezi rezidentem a nerezidentem, které následují po pohybech zboží přes hranice, nemá samotná statistika pohybu zboží přes hranice (Intrastat a Extrastat) žádné informace. Z tohoto důvodu se ukázalo nutné tyto transakce rozlišovat a do vývozu a dovozu zahrnovat pouze uskutečněné transakce mezi rezidenty a nerezidenty a nikoliv jen pouhý fyzický pohyb zboží přes hranice. Zahraníční obchod se zbožím (ZOsz) se proto vedle dat statistiky pohybu zboží přes hranice (PZpH) opírá i o další datové zdroje, především o **daňová přiznání k dani z přidané hodnoty.**

Dalším ekonomickým jevem, který bylo nutné správně zachytit ve statistice zahraničního obchodu se zbožím, byl rostoucí **význam centrálních skladů a logistických center pro (středo)evropské trhy** umístěné na území České republiky. S těmito sklady jsou spojeny značné toky zboží přes hranice ČR. V tomto případě se sice nejedná o záležitost spojenou výlučně s respondentskou povinností zahraničních subjektů registrovaných k DPH v ČR, nicméně role nerezidentů je i v tomto případě významnější než role rezidentů. Vliv tohoto jevu také nelze časově striktně spojovat se vstupem ČR do EU. Začlenění ČR do jednotného ekonomického prostoru tyto aktivity v ČR výrazně posílilo a hlavně systém sběru dat zavedený po vstupu do EU začal tyto přeshraniční toky zboží nově zachycovat.

Zboží, které na území České republiky doputovalo do centrálního (či distribučního) skladu a následně bylo bez zapojení do výrobního procesu vyvezeno do jiného členského státu, je nutné považovat za reexport nikoliv za vstup (dovoz - zdroj) do české ekonomiky a její výstup (vývoz - užití). Z pohledu národních účtů a platební

¹ Více informací o zahraničním obchodu naleznete pod odkazem:
<https://www.czso.cz/csu/czso/zo-se-zbozím-podle-zmeny-vlastnictvi-narodni-pojeti>

bilance tyto transakce nevyhovují definici vývozu a dovozu, protože nedochází ke změně vlastnictví mezi rezidentem a nerezidentem².

Propočet vývozu a dovozu zboží vychází z úpravy dat o pohybech zboží přes hranice, přičemž se vylučuje zboží, které je přesouváno do/z území České republiky zahraničními subjekty a naopak zohledňuje obchod, který probíhá mezi českými a zahraničními subjekty na území ČR.

Ve statistice zahraničního obchodu se zbožím je za dovoz považována:

- hodnota dovezeného zboží hlášená při přechodu hranic **přímo rezidenty** (podle sebraných dat Intrastatu a Extrastatu),
- hodnota **prodaného zboží zahraničními subjekty** na území ČR (podle daňových přiznání k DPH nerezidentů). Tato hodnota představuje skutečný obchod a nahrazuje původní hodnoty dovezeného zboží hlášeného při přechodu hranic (do Intrastatu a Extrastatu) přímo nerezidenty.

Ve statistice zahraničního obchodu se zbožím je za vývoz považována:

- hodnota vyvezeného zboží hlášená při přechodu hranic **přímo rezidenty** (podle sebraných dat Intrastatu a Extrastatu),
- hodnota **nakoupeného zboží zahraničními subjekty** na území ČR (podle daňových přiznání k DPH nerezidentů). Tato hodnota představuje skutečný obchod a nahrazuje původní hodnoty vyvezeného zboží hlášeného při přechodu hranic (do Intrastatu a Extrastatu) přímo nerezidenty.

Při přechodu z **pohybu zboží přes hranice k zahraničnímu obchodu se zbožím** tak dochází pouze k úpravě dat za nerezidenty. Hodnoty vývozu a dovozu zboží hlášené českými rezidenty jsou ponechány beze změny a jsou tak v obou statistikách shodné.

Vzhledem k tomu, že údaje v daňových přiznáních k DPH neobsahují informace o komoditní struktuře nákupů a prodejů, je tato struktura odvozována z komoditní struktury přeshraničních transakcí nerezidentů a z údajů průmyslové statistiky (subjektů, které svou produkci prodávají nerezidentům už na území ČR).

2. Pohyb zboží přes hranice³

Statistika pohybu zboží přes hranice (PZpH) zachycuje fyzický pohyb zboží přes hranice České republiky, bez ohledu na to, probíhá-li obchod mezi českými a zahraničními subjekty. Údaje o fyzickém přesunu zboží dovnitř a vně území ČR jsou pořizovány v souladu s požadavky a potřebami Eurostatu. Údaje za pohyb zboží přes hranice jsou sice podrobnější a snadněji mezinárodně srovnatelné, než data za zahraniční obchod se zbožím, nicméně nevypovídají o uskutečněném obchodu s tímto zbožím, tj. změně vlastnictví mezi rezidenty a nerezidenty, a vypovídají tedy pouze o tocích (přepravě) zboží. Od vstupu České republiky do Evropské unie je pohyb zboží přes hranice České republiky souhrnem fyzických toků zboží s členskými státy EU a s třetími zeměmi (nečlenskými zeměmi EU). Tyto dvě složky jsou sledovány odděleně dvěma statistickými systémy, *Intrastatem* a *Extrastatem*.

Statistický systém **Intrastat⁴** sleduje zejména pohyb zboží mezi členskými státy Evropské unie. V našem případě mezi ČR a ostatními členskými zeměmi EU. Sleduje pohyb zboží, které:

- bylo odesláno z ČR do jiného členského státu EU, přičemž fyzicky přestoupilo státní hranici ČR
- bylo přijato do ČR z jiného členského státu EU, přičemž fyzicky přestoupilo státní hranici ČR.

Systém Intrastat slouží jako národní stupeň sběru statistických dat o intrakomunitárním obchodu pro Eurostat. Základní pravidla provozu Intrastatu stanoví zákon č. 242/2016 Sb., celní zákon ve znění pozdějších předpisů. Provoz Intrastatu je povinný pro všechny členské státy Evropské unie. Není však jednotný z hlediska způsobu

² Údaje dle této metodiky pocházejí z výstupů národních účtů, konkrétně z Databáze ročních národních účtů, kterou naleznete na: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>

³ Více informací o statistice pohybu zboží přes hranice (dříve přeshraniční pojetí) naleznete pod odkazem: https://www.czso.cz/csu/czso/zo_se_zbozim_podle_pohybu_zbozi_preshranicni_statistika

⁴ Více informací o systému Intrastat naleznete pod odkazem: https://www.czso.cz/csu/czso/intrastat_new

sběru, podoby výkazu, organizačním zajištěním, v rozlišení jednotlivých typů obchodních transakcí, ve sběru některých údajů a způsobu jejich vykazování, ve výši prahových hodnot pro vykazování.

Zdrojem dat o pohybech zboží přes hranice ČR jsou výkazy pro Intrastat. Zpravodajskými jednotkami, jimž může vzniknout povinnost poskytovat informace do Intrastatu, se mohou stát právnické a fyzické osoby, které mají v ČR přiděleno daňové identifikační číslo (DIČ) k dani z přidané hodnoty (DPH). Do Intrastatu se nezahrnují jednotlivé obchodní operace realizované osobami, které nejsou zaregistrovanými plátcí DPH. Povinnost vykazovat informace do Intrastatu nemají ani zpravodajské jednotky s nižší souhrnnou roční hodnotou odeslání (pohyb zboží přes hranice - vývoz) a přijetí (pohyb zboží přes hranice - dovoz) pod osvobozujícím prahem 12 mil. Kč. Převody zboží pod touto prahovou hodnotou jsou dopočítávány pomocí matematicko-statistických metod. Od 1. 1. 2022 mohou zpravodajské jednotky podat Zjednodušené hlášení, pokud překročí práh pro vykazování ve výši 12 milionů Kč a zároveň nepřekročí hodnotu 20 milionů Kč a neobchodují se zbožím uvedeným ve Sdělení ČSÚ č. 497/2021Sb., o seznamu zboží, které není určeno pro zjednodušené vykazování. Výkazy se podávají v listinné nebo elektronické podobě místně příslušnému celnímu úřadu v měsíční periodě na předepsaných tiskopisech či prostřednictvím určených aplikací.

Sběr a prvotní kontrolu dat zajišťuje Celní správa České republiky (CSČR)⁵. Další zpracování, kontrolu a následné zveřejnění statistických výstupů zajišťuje Český statistický úřad (ČSÚ). Jak bylo uvedeno, v průběhu zpracování dat jsou využity matematicko-statistické dopočtové metody, jimiž je kompenzována ztráta informací v důsledku non-response a zavedení prahových hodnot pro vykazování. Pro dopočty non-response byla na základě testování vybrána metoda meziměsíčního indexu v kombinaci s metodou meziročního indexu. Dopočítávají se tak údaje za jednotlivé chybějící jednotky a využívají se při tom údaje o transakcích se zbožím těchto firem z minulých období. Při dopočtu hodnoty transakce se zbožím realizované podniky pod osvobozujícím prahem se rovněž vychází z údajů vykázaných v příznáích k dani z přidané hodnoty, které se rovněž indexují.

Statistický systém **Extrastat** zachycuje pohyb zboží s nečlenskými zeměmi Evropské unie. Je založen na údajích z celních prohlášení, tzv. *Jednotných správních dokladů* (JSD)⁶. Nevstupují do něj údaje o zboží uloženém ve svobodném celním pásmu nebo svobodném celním skladu (tzv. free zóny)⁷, zboží uskladněné v celních skladech a v celním režimu dočasněho použití. Dále do něj nevstupují informace o zboží přestupujícím hranice bezprostředně po uvedených celně schválených určeních. V Extrastatu rovněž nejsou vykazovány údaje o zboží propuštěném do celního režimu tranzitu. Zdrojem dat o pohybech tohoto zboží jsou údaje z jednotných správních dokladů (JSD). Jejich sběr a prvotní kontrolu zajišťuje Celní správa České republiky (CSČR), další zpracování, kontrolu a následné zveřejnění provádí Český statistický úřad (ČSÚ).

Pohyb zboží přes hranice - Vývoz vyjadřuje hodnotu zboží (od rezidentů i nerezidentů), jež přestoupilo státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasněho ponechání v zahraničí. Celkový pohyb zboží přes hranice - vývoz (PZpH) lze rozložit na zboží odeslané do členských zemí EU a zboží odeslané mimo prostor EU.

Pohyb zboží přes hranice - Dovož vyjadřuje hodnotu zboží přijatého (rezidenty i nerezidenty) ze zahraničí, jež přestoupilo státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasněho ponechání v České republice. Celkový **pohyb zboží přes hranice - dovoz** (PZpH) se tak skládá ze zboží přijatého ze zemí EU a ze zemí mimo EU.

Statistika pohybu zboží přes hranice shromažďuje údaje o všech uhrazených transakcích (ať už obchodních či pohybech zboží) bez ohledu na způsob platby a to včetně výměnných obchodů a obchodů prováděných na vládní účet. Jsou v ní vykazovány také obchody či pohyby zboží mezi podniky ve společné vlastnické struktuře (např. podniky ve společném vlastnictví), údaje o zboží určeném na nejistý prodej (například o zboží umístěvaném do konsignačních, distribučních a podobných skladů), informace o zboží určeném ke zpracování dle smlouvy i k aktivnímu zušlechťení a o zboží vraceném po těchto transakcích. Zahrnuje také údaje o zboží určeném na finanční leasing.

⁵ Intrastat na stránkách Celní správy: <https://www.celnisprava.cz/cz/dalsi-kompetence/intrastat/Stranky/default.aspx>

⁶ <http://www.celnirizeni.cz/>

⁷ Svobodná celní pásma (SCP) a svobodné celní sklady (SCS) jsou lokality, v nichž je zboží a služby související s jejich skladováním a umístěním osvobozeno od DPH. Přijaté zboží uskladněné ve svobodných celních pásmech a svobodných celních skladech se pohlíží jako na zboží, jež nebylo přepraveno na území Společenství do doby, dokud nevstupuje do dovozního celního režimu podléhajícímu celními předpisy. Na odeslané zboží umístěné v SCP a SCS je naopak pohlíženo jako na zboží odeslané se všemi důsledky. SCP a SCS jsou definovány v nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství.

3. Používané klasifikace

Statistické údaje popisující zahraniční obchod se zbožím a pohyb zboží přes hranice jsou publikovány v následujících strukturách:

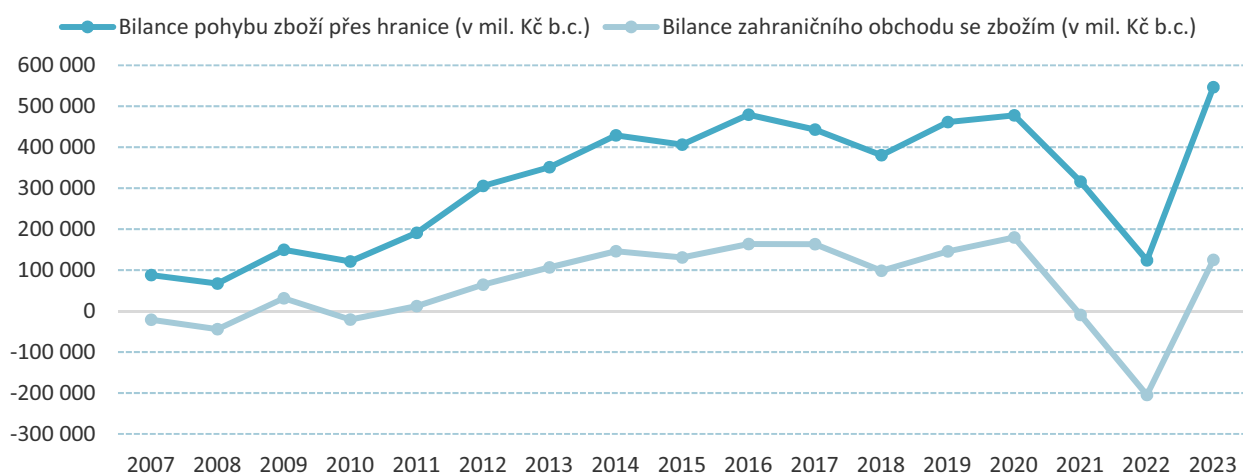
- a) Podle produktových klasifikací:
 - Klasifikace produkce (CZ-CPA)⁸ vycházející z klasifikace produkce (CPA) Evropské unie;
 - Harmonizovaného systému (HS)⁹ Světové celní organizace;
 - Kombinované nomenklatury (CN)¹⁰ Evropské unie;
 - Standardní mezinárodní klasifikace zboží (SITC)¹¹ Organizace spojených národů.
- b) Podle geonomenklatury (CZ-GEONOM)¹² vycházející z geonomenklatury (GEONOM) Evropské unie (dvoumístné alfabetské klasifikace zemí).

Základem statistické hodnoty pohybu zboží přes hranice i zahraničního obchodu se zbožím je fakturovaná hodnota zboží. Součástí statistické hodnoty jsou přímé obchodní náklady (zejména dopravné a pojistné), jež vznikají v souvislosti s přepravou odeslaného zboží po území ČR. V tomto případě není podstatné, hradí-li dopravu kupující nebo prodávající. Do statistické hodnoty se nezahrnují bankovní poplatky a náhrady spojené s odesláním zboží, daně a dávky spojené s tímto pohybem zboží přes hranice.

Údaje za Českou republiku pocházejí z datových výstupů statistiky zahraničního obchodu se zbožím¹³ a pohybu zboží přes hranice¹⁴.

Mezinárodně srovnatelné údaje za zahraniční obchod se zbožím respektující změnu vlastnictví, lze nalézt v databázi Eurostatu v sekci věnované národním účtům¹⁵. Jde o údaje, které pod stejnými pojmy publikuje i ČSÚ, konkrétně Národní účty. Tato data jsou zatím dostupná pouze za celkový vývoz/dovoz zboží. Údaje pro mezinárodní srovnání pohybu zboží přes hranice vychází také z databáze Eurostatu¹⁶.

Porovnání bilance zahraničního obchodu se zbožím a bilance pohybu zboží přes hranice

⁸ <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-produkce-cz-cpa->

⁹ <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/sazebni-zarazeni-zbozi/harmonizovany-system/Stranky/default.aspx>

¹⁰ <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/sazebni-zarazeni-zbozi/spolecny-celni-sazebnik-es/Stranky/default.aspx>

¹¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_international_trade_classification_%28SITC%29

¹² https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zemi_-cz_geonom-

¹³ Databázi zahraničního obchodu se zbožím, naleznete na: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&skupId=2848&pvokc=&katalog=32935&pvo=VZO011-NP-B&z=T>

¹⁴ Databázi pohybu zboží přes hranice, naleznete na: <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP/default/table?lang=en

¹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/database>

Poznámka důležitá k interpretaci údajů z oblasti pohybu high-tech zboží přes hranice

Definici zboží s vysokou technologickou náročností (high-tech zboží) vypracovala OECD na základě podrobných analýz o výdajích na výzkum a vývoj u jednotlivých skupin zboží. V roce 2009 sestavil Eurostat aktualizovaný seznam high-tech zboží podle nové revize klasifikace SITC (Rev. 4), jež vstoupila v platnost v roce 2007. Změny po nové revizi způsobily, že údaje o pohybu high-tech zboží přes hranice v jednotlivých kategoriích s daty před rokem 2007 nejsou plně srovnatelné.

Poznámka důležitá pro interpretaci dat zahraničního obchodu se zbožím dle technologické náročnosti

Obchodní činnosti nerezidentů zahrnují především obchod s počítači, elektrickými zařízeními, stroji a motorovými vozidly. Proto jsou přechodem od statistiky pohybu zboží přes hranice ke statistice zahraničního obchodu nejvíce ovlivněny komodity vyznačující se vysokou technologickou náročností (high-tech) a komodity, jejichž produkce se vyznačuje středně vysokou technologickou náročností (medium high-tech).

Vývoz high-tech zboží (podle klasifikace SITC) v letech 2020 - 2023

v mil. Kč

	2020	2021	2022	2023*
A) Zahraniční obchod se zbožím				
High-tech celkem	435 242	458 717	486 309	473 399
<i>podíl na celkovém vývozu zboží z ČR</i>	<i>12,69%</i>	<i>11,82%</i>	<i>11,03%</i>	<i>10,63%</i>
podle skupin				
Výpočetní technika	169 629	179 393	182 982	141 090
Elektronika a telekomunikace	149 264	151 053	154 398	162 996
Vědecké přístroje	46 335	54 361	62 933	76 898
Neelektrické stroje	15 628	14 284	15 183	15 789
Elektrotechnika	10 068	10 372	13 848	14 061
Farmaceutické zboží	13 215	17 909	19 976	18 667
Letecká technika	12 522	11 399	15 565	17 266
Chemikálie	5 309	5 582	6 070	5 478
Ostatní high-tech	13 272	14 363	15 354	21 156
B) Statistika pohybu zboží přes hranice				
High-tech celkem	923 046	909 880	1 093 195	1 049 337
<i>podíl na celkovém vývozu zboží z ČR</i>	<i>20,78%</i>	<i>18,46%</i>	<i>19,33%</i>	<i>18,47%</i>
podle skupin				
Výpočetní technika	370 409	362 718	388 002	327 340
Elektronika a telekomunikace	411 492	387 146	521 698	523 438
Vědecké přístroje	51 032	59 747	70 120	82 319
Neelektrické stroje	17 034	15 609	17 020	17 121
Elektrotechnika	20 595	24 809	29 189	27 623
Farmaceutické zboží	20 147	26 669	27 907	27 082
Letecká technika	13 225	12 762	17 075	17 691
Chemikálie	5 837	6 055	6 829	5 820
Ostatní high-tech	13 274	14 365	15 356	20 902

* předběžná data